

רשימות בקרת.

דוד פונל. לפני השער האפל. שירים. וינה. 1928.

המשקל והחרוז אשר היו כאבני נגף למחסדי-הכשרון רק הקל הקלו את תפקידם של משוררים בוכי-אלהים. הרבה סמה שלא נתן להתבטא בעזרת המלה מצא את גלויו ובאולתו בריטמוס המתאים לתכן ובמוסיקה של החרוז. ואולם יש אשר תכן השיר דרש במפניע פויצת גדר וחפש הקצה. ואז באו השירים הלבנים, כלומר בני-בלי-חרוז ובלי-משקל, עד כי כמעט אין אף משורר אחד, אשר בקובצי שיריו לא נמצא מספר מסוים של שירים לבנים.

יוצא מזה, של שיר הלבן יש אותה זכות הקיום של שיר המחורז. כטובן, בתנאי, שצורה זו תהיה נובעת בהכרח מכל הלך-הרוח המפעם את השיר. אך כמו שרבים הם הויסנים, שהשתמשו בחרוז ומשקל כדי לחפות בהם כבעלי תאנה על מערוטי רוחם, כן התחילו רבים וכן שלמים, ובמדה גדולה רב יתר, להשתמש בשורות הקצרות, חסרות המשקל והחרוז באמתלא, שקצה נפשם בנוסח המקובל והנושן והם מחפשים דרכים חדשות, אף כי באמת הסבה היחידה המניעה אותם לכבד את החרוזים הלבנים היא חסר יכלתם הפיוטית והמוסיקלית. ואולם כמו שהמשקל והחרוז היו תמיד בעוכריהם של החרוזים-הויסנים, אשר היו על פי רב נתקלים כסומא בארבה ובוחרים לשיריהם כמו להכעיס דוקא את המשקל והמוסיקה הבלתי-מתאימים ביותר, כן גם השירים הלבנים הדורשים חוש מוסיקלי דק מן הדק, אינטואיציה מחודדת והרגשת-מדה באפן יוצא מן הכלל, מגלים לעתים קרובות את קלונם של הנררים אחריהם, אשר במקום

שירים אמתים, ילירי הרגש ומחוייבי-הצורה החפשית שבה נכתבו, הם
נותנים קטעים חסרי טעם של פרוזה גרועה ופרטנציוזיות.

לא בקהל אלה האחרונים יחד כבודו של המשורר דוד פוגל, אף
כי נתן לציון, כי בקובץ אשר לפנינו הטובים ביותר הם השירים LVI
(בני אדם ישחו איש על מצבתו) ו-LXII (אלמי החבוי לרופאים הגדולים),
כלומר דוקא אלה שנכתבו במשקל קבוע ובחרוז, ואולם גם ביתר שיריו
בעלי הריטמוס החפשי ומחסרי-החרוז הוסיף נפש משורר אמת, אין בהם
אמנם אותו הצלצול המוליד הר אשר בשני השירים הנזכרים, גם מונוטוניים
הם יותר מדי עד כי סוף סוף הם משתפכים יתר מכלי אשר נוכל עוד
להבדיל בין האחד והשני, אך העיקר ישנו, יש נשמה ערה, יפה ודקה
המתלבטת בחרדה בין כתלי כלאה, ויש אשר גם אנחנו הקוראים,
מאזינים, רפרוף גפם חשאי הנושב מעברים, רפרוף הנפים איננו חפשי
עדיון, המשורר מושפע הרבה הרבה גם בנוגע לתכן וגם בנוגע לצורה
ממשוררים ידועים, ביחוד מטטרלינק וטגור, אך השפעה זו לא ירדה
למדרגה של חקוי והיא מותנה בעיקר מקרבת-נפש אמתית להלך-רוחם של
המשוררים הגדולים הנקובים למעלה.

גענועי ילדות תמימים ועמוקים מפרפרים בשירים הראשונים של
הקובץ אשר לפנינו, מן המרחק בודדה תתקע לי הצוצרה שירי ילדות
בהירים, כגענועי ילדות הרכים והחרישים גם האהבה בשירי פוגל חרישית
ורכה, תנוני צעד ואף אנכי חרש, חרש בעקבות ערבי קיץ, ובמסתרי
תרעד נפשי רעדים טמורים על לא דברי, אך הנה כבר נוסעים חרש חרש
הנעורים, בשעת דמדומים על ערפלי סתו אפורים ועל נוו הרועד, אט
ישפם הלילה, בלילות הכתו נופל ביערים עלה לא נראה ושוכב דומם
לארץ, בנחלים יקפץ הדג מן המים והר נקיש לחה יען באפל, במרחק
השחור נזרעות דהרות סוסים לא נראים הנמסים והולכים, כל אלה ישמע
ההלך ורעד יעבר את בשרו, והנה קרוב גם הוא, השער האפל, הגדול.

עָתָה כָּבֵר קָרַב הַלֵּילָה הָאָרֶץ
אֶל פְּתִיחָנוּ,
עוֹד רָגַע יְתִמְהֵמָה בְּצִעְדוֹ
וְרוֹאֶה, אִם נִכּוֹן לְפָנָיו.

כִּן־הוּא!

סְלִינוּ מִלֵּאנֹו כָּל מַרְאֹות הָעוֹלָם —

רַב לָנוּ!

עָתָה כָּבֵר נוֹכַל רָדַת

אֶל מִימֵךְ הָאֲפֵלִים,

הַקְרִירִים.

כִּי כָּכָה אָרְכוּ בְּנֵי הַתַּיִם.

אין ספק, כי מספר גדול מהשירים אשר לפנינו היו יכולים וגם
צריכים להכתב לא בשורות קצרות כי אם פסוקים פסוקים שלמים
כמתכנת שירי טגור בתרגום פרישמן, אשר מהם השפיעו, כמו כן אין ספק
כי רבים מהם היו צריכים להכתב דוקא במשקל קבוע ובחרוז ומזה היו
רק סרויחים בבהירות הבטוי ובהבלטת הלך הנפש, כמו כן אין ספק
שהפרטנציוזיות והשאיפה להיות מקורי הנפגשות פה ושמה (יעיני יורדה
כזכבים — בְּכִי כָּל הַלְּבָבוֹת, ע' 12, גם רחמי ירעד חרש בגענועיו
אֶל הַיָּלָד, ע' 26) נותנות טעם לפגם, ואולם אל נתבע את המשורר
לדין על אשר החסיר ועות, כי אם נכיר לו תודה על אשר נתן לנו, ובספרו
הקטן אכן ישנם עמודים לא מעטים הספונים אור עדין ועמק, אור נשמתו
של משורר.

בן מלכה.